

Vybrané otázky trestního řízení

katedra trestního práva

Základní charakteristika trestního řízení

- trestním řízením se rozumí zákonem stanovený postup OČTŘ a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu s cílem zjištění trestných činů a jejich pachatelů a jejich spravedlivého potrestání, jakož i zajištění výkonu rozhodnutí o potrestání

- jedná se fakticky o účel trestního řízení upravený v § 1 TrŘ

- účelem trestního řízení však není jen potírání kriminality, ale i
 - právo odepřít výpověď dle § 100 TrŘ
 - důvěra občanů v trestní řízení a v činnost OČTŘ - viz právo na spravedlivý proces (fair trial) atd.
 - výchovné působení ve vztahu ke společnosti - délka trestního řízení ☹
 - předcházení a zamezování kriminality - úcta k právu

- trestní řízení je kontradiktorní, tj. „spor“ mezi obžalobou a obhajobou (§ 89/2 TrŘ - provedení důkazu)
- vina musí být dokázána (právo mlčet) - nedokázaná vina je dokázaná nevina (§ 2/5 TrŘ - SZ je povinen dokazovat vinu, obviněný nemusí dokazovat nevinu)
- de lege ferenda úvahy o zavedení tzv. důkazního břemene státního zástupce – otázka jeho „unesení, neunesení“

Základní zásady trestního řízení

- pravidla (principy), která jsou výslovně či mlčky zpravidla vyjádřená v TrŘ
- představují východiska pro tvorbu (zákonodárce), interpretaci a aplikaci (orgány činné v trestním řízení) systému trestněprávně procesních norem
- jedná se o určité právní principy, vůdčí právní ideje jimiž je ovládáno trestní řízení a které musí být vykládány a aplikovány v souladu s Ústavou, LZPS, popř. v jejich duchu
- jsou typické pro trestní řízení jako celek nebo jen např. pro některé jeho stadia (zásady typické pro dokazování, hlavní líčení atd.).

Funkce základních zásad trestního řízení

- funkce interpretační - spočívá v tom, že prostřednictvím zásad trestního řízení provádí orgány činné v trestním řízení interpretaci příslušného ustanovení a tím zajišťují jednotnou interpretaci zákona
- funkce poznávací - spočívá v tom, že z charakteru základních zásad a jejich uplatnění v trestním procesu můžeme usuzovat na charakter trestního procesu, tj. zda je inkviziční, kontradiktorní, smíšený
- funkce aplikační - projevuje se v rozhodovacím procesu orgánů činných v trestním řízení
- funkce tvorby práva - spočívá v tom, že zákonodárce musí vycházet důsledně ze základních zásad, na nichž je norma vybudována

Právo na spravedlivý proces

- čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně základních práv a svobod
- každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, spravedlivě a v přiměřené době nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění (tj. trestný čin, přešupek, či správní delikt) proti němu
- uvedené právo se netýká jen trestního řízení
- spravedlivým (řádným/férovým) je ten proces, který je veřejný, spravedlivý a rozhodnutý v přiměřené době nezávislým a nestranným soudem

- předvídatelnost (právní jistota), jasnost a srozumitelnost (pro koho píší zákony?) práva (situace 90. let min. století)
- občan musí být způsobilý předvídat, do jaké míry, která je rozumná při daných okolnostech případu, důsledky, které mohou vzniknout z jeho jednání; tyto důsledky nemusí být předvídatelné absolutní jistotou, pokud by tomu tak bylo, právo by se svázalo do přílišné rigidity

- čl. 35/1 Evropské úmluvy - podmínkou přijatelnosti stížnosti ze strany ESLP je vyčerpání efektivních vnitrostátních prostředků nápravy – pokud je ústavní stížnost neefektivní, nemusím ji podávat
- z práva spravedlivý proces vyplývají široký katalog dílčích procesních práv, které jsou blíže upraveny v rámci zásad uvedených v Ústavě, LZPS a TrŘ
- „...účelem trestního řízení přitom není jenom spravedlivé potrestání pachatele, účelem trestního řízení je rovněž „fair“ proces; existence řádného procesu je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu...“
- „...účel trestního řízení, jímž je zcela jistě především snaha náležitě zjistit trestné činy a podle zákona jejich pachatele spravedlivě potrestat, nemůže být v právním státě nadřazen zásadě řádného zákonného procesu ...“

Veřejnost procesu

- čl. 38 LZPS - každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně; veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem
- § 2/10 TrŘ - trestní věci se projednávají veřejně
- platí pouze pro hlavní líčení
 - přípravné řízení je neveřejné
- § 199 a násl. TrŘ - veřejnost hlavního líčení
 - vyloučení veřejnosti/ jednotlivce
- § 54/1 ZSM - zásada neveřejnosti
 - na návrh mladistvého (nikdy o veřejnosti nerozhoduje soud) může být hlavní líčení veřejné

- zásada veřejnosti hlavního líčení není právem obviněného, se kterým by mohl volně disponovat, např. se ho vzdát, tj. obviněný nemá právo na neveřejné hlavní líčení, pokud tomu brání veřejný zájem
 - obviněný se taktéž nemůže vzdát práva na veřejné vyhlášení rozsudku

- důvody pro vyloučení veřejnosti
 - mravnost – obecný pohled, nemůže být rozhodující, že to co nepohorší mě, nepohorší ani jiné
 - veřejný pořádek a národní bezpečnosti (utajované informace)
 - soukromý život účastníků řízení – s ohledem na osobu např. obviněného, svědka lze očekávat zájem médií

- důvody pro vyloučení jednotlivce
 - mladistvý
 - rušení důstojného průběhu - např. dress code jednací síně
 - opatření proti přeplňování jednací síně - tzv. na místenky – účast médií, příbuzenstva

- obrazové záznamy a obrazové nebo zvukové přenosy jen se souhlasem předsedy senátu/samosoudce
- zvukové záznam s vědomím předsedy senátu/samosoudce, pokud to nebude na úkor klidného nebo důstojného průběhu
- „veřejnost“ přípravného řízení - § 8a - § 8c TrŘ - poskytování informací o trestním řízení ze strany orgánů činných v trestním řízení veřejnosti prostřednictvím sdělovacích prostředků a osobám na něm zúčastněným ; jinak je přípravné řízení neveřejné, jen „účastníci řízení“
 - neohrozit objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení
 - nezveřejňovat o osobách údaje, které se přímo nedotýkají trestné činnosti
 - dbát presumpci nevin

Spravedlnost procesu

- § 2/5 TrŘ - OČTRŘ nezjiřtují objektivní pravdu, ale skutkový stav ve dŭvodných pochybností
- od 1. 1. 1994 - zjiřtování skutkového stavu věci bez dŭvodných pochybností
 - zásada tzv. materiální pravdy - ŭzká souvislost se zásadou vyhledávací
 - nahradila do 31. 12. 1993 aplikovanou zásadu zjiřtování skutečného stavu věci (tzv. zásadu objektivní pravdy)
- od 1. 1. 2002 - zjiřtování skutkového stavu bez dŭvodných pochybností za součinnosti stran
 - strany v hlavním líčení dŭkazy nejen navrhují, předkládají, ale i provádějí

- rovnost zbraní - procesní rovnost obžaloby a obhajoby
 - formální důkazní břemeno státního zástupce de lege ferenda
- doznání obviněného nezbavuje OČTŘ povinnosti zjišťovat skutkový stav
 - čl. 40/4 LZPS - obviněný má právo odepřít výpověď
 - § 33/1 TrŘ - právo obviněného mlčet, právo hájit se jakkoliv, tj. i lží
- § 89/2 TrŘ - každá ze stran může důkaz vyhledat, skutečnost, že důkaz nevyhledal OČTŘ není důvodem k odmítnutí – rovnost zbraní

- neplatí princip „qui tacet (ubi loqui potuit et debuit) consentire videtur“ [„kdo mlčí (když mluvit mohl a měl), zřejmě souhlasí.“] - papež Bonifác VIII. (1235-1303) - mlčení obviněného nelze připočítávat k jeho tíži
- Evropská úmluva tento zákaz výslovně neupravuje, ale ESLP jej dovozuje z čl. 6 odst. 1, 2 (právo na spravedlivý proces, presumce nevinny)
 - právo nepodílet se na vlastním obvinění
 - právo mlčet

- skutkový stav, respektive rozsah pochybností v rámci trestního řízení, je závislý od jednotlivých jeho stadií („za mlhou hustou tak, že by se dala krájet; jdu ze tmy do světla)
 - § 158/3 TrŘ - prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin
 - § 160/1 TrŘ - nasvědčují-li odůvodněné a zjištěné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala konkrétní osoba
 - § 172/1 TrŘ - je-li nepochybné, skutek není, není prokázáno, je nepřípustné
 - § 176 TrŘ - jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud
 - rozhodování soudu - in dubio pro reo; v pochybnostech by soud neměl odsoudit - někdy to ale alibisticky učiní, jelikož předjímá, že stejně dojde k podání opravného prostředku

Přiměřenost délky procesu

- čl. 38 LZPS - každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů
- § 2/4 TrŘ - trestní věci se musí projednávat bez zbytečných průtahů a to zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek
- posuzuje se podle povahy věci, postupu orgánů činných v trestním řízení (průtahy atd.) a chování osoby, proti které se řízení vede (realizace zákonných práv x obstrukce atd.)
- průtah v některé fázi trestního řízení je tolerovatelný, pokud řízení jako celek je skončeno v přiměřené lhůtě

- lhůty v trestním řízení - zákonné a soudcovské (lhůta pro ustanovení obhájce není určena zákonem, hodiny, dny dle situace)
 - § 159 TrŘ - lhůta pro skončení prověřování - 2, 3, 6 měsíců
 - § 167 TrŘ - lhůta pro skončení vyšetřování - 2, 3 měsíce
 - § 170 TrŘ - lhůta pro skončení vyšetřování - 6 měsíců
 - § 181 TrŘ - lhůta pro nařízení hlavního líčení - 3 týdny, 3 měsíce
 - § 129 TrŘ - lhůta pro písemné vyhotovení rozsudku - max. 20 pracovních dnů

- možnost prodloužení uvedených lhůt a to bez sankce – má takové lhůta pak smysl?
- není stanovena lhůta pro délku hlavního líčení

- § 72a TrŘ – maximální délka trvání vazby - zde se pojí zásada přiměřenosti a zásada rychlosti - přečin, zločin, zvláště závažný zločin, výjimečný trest

□ Barfuss proti České republice, rozsudek ze dne 31.7.2000

□ délka trestního řízení 3 roky 10 měsíců a 7 dní není s ohledem na výše uvedená kritéria přiměřenou dobou trvání trestního procesu

□ Van Pelt proti Francii, rozsudek ze dne 23.5.2000

□ trestní řízení v délce 8 let 8 měsíců a 20 dní bylo považováno s ohledem na složitost věci, vysoký počet obviněných, jejich přítomnost v zahraničí a potřebu právního styku s cizinou za přiměřené

Nezávislý a nestranný soud

- čl. 36/1 LZPS - každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu
- čl. 38/1 LZPS - nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci; příslušnost soudu i soudce stanoví zákon
- princip vázanosti soudce zákonem (čl. 95 Ústavy) - jsem skutečně vázán jen zákonem – co moje subjektivní nálady, pocity, politické přesvědčení, předpojatost?
 - zásada volného hodnocení důkazů (§ 125 TrŘ)

Zásada volného hodnocení důkazů

- OČTŘ hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení po pečlivém zvážení všech okolností a to nejprve jednotlivě a potom v celkovém souhrnu
 - je třeba posoudit jejich věrohodnost a pravdivost
- § 125 TrŘ - soud v odůvodnění rozsudku uvede, které skutečnosti vzal za prokázané o která skutková zjištění opřel své úvahy
- je soudce skutečně vázán jen zákonem? – viz výše

□ právo na zákonného soudce

□ rozvrh práce soudu – obsahuje způsob, jakým jsou jednotlivé věci přidělovány konkrétním soudcům a tím vylučuje možnost, že by po podání nového návrhu obžaloby někdo s tímto návrhem manipuloval podle něčích zájmů a přidělil ho soudci, který by v dané věci mohl být nějak zainteresován

□ právo na neměnitelnost senátu - zásada bezprostřednosti – potřebuji slyšet a vidět, důležitost neverbálních projevů vyslýchané osoby

□ soud smí přihlížet jen k těm důkazům, které byly přímo před ním provedeny (co není před soudem, není na světě)

□ § 202/1 TrŘ - hl.l. se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu

□ § 234/1 TrŘ - veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu

□ § 242 TrŘ – neveřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu

□ § 197 TrŘ náhradní soudce - účastní se hlavního líčení kromě členů senátu

□ § 219/3 TrŘ - při odročení sdělí předseda senátu podstatný obsah předchozího líčení

□ výjimkou je rozhodování trestním příkazem

Zásada zákonnosti - § 2/1 TrŘ

- nullum crimen sine lege - není trestného činu bez zákona
- nulla poena sine lege – není trestu bez zákona
- čl. 3/3 Ústavy - státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon
- čl. 2/2 LZPS - státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví

Presumpce nevinny - § 2/2 TrŘ

- účelem je jednak to, aby obviněná osoba nesnášela stejné následky jako odsouzená osoba a jednak, aby průběh vykonaného dokazování umožnil soudu rozhodovat nestranně; má stránku
 - hmotněprávní - zákaz vyjadřovat se o obviněném jako o vinném před pravomocným vyjádřením soudu o jeho vině
 - procesněprávní - pravidla soudního dokazování mají být takové, aby soud určil vinu nestranně a na základě zákona
- vina obviněného musí být dokázána, tj. nedokázaná vina je dokázaná nevinna – in dubio pro reo
- presumpce „viny“ – média, ale i chování OČTŘ vůči obviněnému

Zásada legality - § 2/3 TrŘ

- státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak
- nařízení rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce - ochrana finančních zájmů evropských společenství (zločinné spolčení)
- 551/1992 Sb., Evropská úmluva o předávání trestního řízení
- oportunita je výjimkou ze zásady legality – státní zástupce nemá povinnost stíhat všechny trestné činy o kterých se dozví
- prvky oportunity - § 159a/3 TrŘ fakultativní odložení věci, § 172/2 TrŘ - fakultativní zastavení trestního stíhání; neúčelnost)
- oportunita není zásadou českého trestního řízení

- souhlas poškozeného - § 163, § 163a TrŘ
 - u taxativně vyjmenovaných trestných činů v případě, že pachatel je ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem
 - souhlasu není třeba v případě smrti, poškozený je mladší 15 let, souhlas byl vzat v tísní
- nepřipustnost trestního stíhání - § 11 TrŘ - milost, amnestie, věk, přičetnost, promlčení, smrt

- hmotněprávní a procesněprávní exempce
- beztrestnost - čl. 27 Ústavy – poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování a projevy učiněné v PS či Senátu nebo v jiných orgánech, lze je stíhat jen se souhlasem komory; odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání mandátu vyloučeno
 - soudce Ústavního soudu nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu; odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání funkce soudce Ústavního soudu vyloučeno
- nestíhatelnost – čl. 62 Ústavy - prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt
 - prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu; trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt
 - trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu funkce prezidenta republiky je navždy vyloučeno

Tzv. odklony

□ § 307 TrŘ - podmíněné zastavení trestního stíhání

- doznal se
- uhrazení škody poškozenému
- vydání bezdůvodného obohacení
- dosavadní život a okolnosti případu

□ § 309 TrŘ - narovnání

- prohlášení, že spáchal skutek
- uhrazení škody poškozenému
- vydání bezdůvodného obohacení
- složení peněžní částky k obecně prospěšným účelům

□ § 175a TrŘ - dohoda o vině a trestu - nelze u zvlášť závažného zločinu (de lege ferenda se o tom uvažuje – případ SR – vražda Kuciak, Kušnírová)

- výsledky vyšetřování dostatečně nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem a spáchal jej obviněný
- obviněný prohlásil, že spáchal skutek a nejsou pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení

Zásada oficiality - § 2/4 TrŘ

- povinnost orgánů vystupovat z úřední povinnosti (ex officio), pokud zákon nestanoví něco jiného
- výjimky ze zásady oficiality
 - souhlas poškozeného - § 163, § 163a TrŘ
 - opravné řízení se zahajuje podáním opravného prostředku
 - o nároku na náhradu škody se rozhodne, pokud se poškozený připojí s tímto návrhem
 - o svědečném, znalečném, tlumočném a odměně obhájce se rozhoduje jen na návrh

Zásada přiměřenosti/ zdrženlivosti - § 2/4 TrŘ

- trestní věci se musí projednávat s plným šetřením základních lidských práv a svobod
- zásahy jen v odůvodněných případech a v nezbytné míře
- tzv. test proporcionality
 - hodnocení zásahu z hlediska vhodnosti, kdy je posuzována možnost splnění sledovaného účelu
 - není-li daný zásah ani způsobilý sledovaného cíle dosáhnout, jde o projev svévole ze strany zasahujícího orgánu
 - hodnocení zásahu z hlediska potřebnosti, tj. zda je daný zásah vůbec nutný a zda lze sledovaného cíle dosáhnout i jinými prostředky
 - přednost má být dána takovému jednání, které do práv zasáhne v míře nejmenší
 - hodnocení přiměřenosti v užším smyslu, kdy se navzájem poměřují újma a veřejný zájem takového zásahu

Zásada ústnosti - § 2/11 TrŘ

- jednání před soudy je ústní, osoby se vyslychají
- soud rozhoduje na základě ústně provedených důkazů a ústních přednesů stran
- právo osoby, proti které se vede trestní řízení být slyšen a vyjádřit se ke všem skutečnostem
- co není před soudem není na světě - při rozhodnutí o vině a trestu soud nepřihlíží k tomu, co je ve spisech, ale co zazní před ním
- přečtení protokolů o dřívější výpovědi obžalovaného - § 207/2 TrŘ
 - jedná se v jeho nepřítomnosti
 - odepře vypovídat
 - podstatné rozpory – paměťová stopa je nejlepší hned po popisované události, zapomínat je lidské, snaha zveličovat, přehánět

- přečtení protokolů o předchozím výslechu svědka - § 211 TrŘ
 - osobní výslech osoby není nutný- stejnou věc opakuje více svědků, podané svědectví se netýká předmětu řízení
 - osoba zemřela, stala se nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou (v cizině možno vyslýchat cestou právní pomoci, ale pak stejně čtu)
 - svědek odmítnul vypovídat
 - svědek se v podstatných bodech odchyluje od své předchozí výpovědi
 - místo výslechu znalce se čte jeho posudek

- se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze číst v hl. I. úřední záznamy o podání vysvětlení a o provedení dalších úkonů v přípravném řízení

- § 314c TrŘ - samosoudce může rozhodnout bez projednávání („slyšení“) věci – trestní příkaz

Stadia trestního řízení

- představují jednotlivé časové úseky, v nichž OČTŘ a další subjekty plní své úkoly (povinnosti) a vykonávají svá práva s cílem dosáhnout účelu trestního řízení

- předsoudní stadia x soudní stadia - § 12/10 TrŘ
 1. předsoudní
 - přípravné řízení
 - postup před zahájením trestního stíhání – slangově označováno jako prověřování - fakultativní
 - postup po zahájení trestního stíhání/vyšetřování – obligatorní

 2. soudní
 - předběžné projednání obžaloby – fakultativní
 - hlavní líčení - obligatorní
 - řízení o opravných prostředcích - obligatorní
 - vykonávací řízení - obligatorní

- stadium není totožný pojem jako fáze (nezaměňovat), fáze představuje vnitřní členění stadia např. stadium přípravného řízení, fáze prověřování

Předsoudní stadia

- jeho účelem je prověřit podezření ze spáchaní trestného činu a opatřit podklad pro podání obžaloby, nebo není-li důvod pro podání obžaloby, slouží jako podklad pro jiné rozhodnutí státního zástupce ve věci samé
- přípravné řízení (prověřování a vyšetřování)
 - standardní přípravné řízení - § 158/3 až § 158b TrŘ (prověřování), § 160 až § 167 TrŘ (vyšetřování); v jeho rámci se důkazy neprovádí
 - rozšířené přípravné řízení - § 158/3 až § 158b TrŘ (prověřování), § 168 až § 179 TrŘ (vyšetřování); v jeho rámci se důkazy provádí
 - zvláštní ustanovení o vyšetřování některých trestných činů
 - zkrácené přípravné řízení, § 179a až § 179h TrŘ; koná se v tzv. bagatelních věcech (horní hranice TOS do 5 let) s lhůtou skončení do dvou týdnů od sdělení podezření

Policejní orgán

- jde o legislativní zkratku vymezenou v § 12/2 TrŘ - útvary nebo pověřené orgány
 - primárně P ČR (primární policejní orgán) + GIBS, VP, VS, BIS, UZIS, VZ (sekundární policejní orgán)
- policejní orgán je oprávněn konat obecně prověřování
 - konkrétní útvary a pověřené orgány jsou stanoveny konkrétními právními předpisy upravujícími činnost subjektů v postavení policejního orgánu, resp. interními akty řízení

Státní zástupce

- v přípravném řízení tzv. dominus litis
 - orgán činný v trestním řízení
 - povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví (zásada legality)
 - odpovídá za zákonnost průběhu přípravného řízení
 - dozor v přípravném řízení - § 174 TrŘ
 - dávat závazné pokyny
 - vyžadovat spisy, dokumenty atd.
 - výlučná návrhová oprávnění - např.
 - návrh na vydání k příkazu o provedení domovní prohlídky (§ 83/1 TrŘ)
 - návrh na vydání příkazu k provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88/2 TrŘ)

- výlučná rozhodovací oprávnění - zajištění nároku poškozeného - § 47 TrŘ
 - zajištění majetku
- vydání meritorních rozhodnutí
 - zastavení trestního stíhání - § 172 TrŘ
 - přerušení trestního stíhání - § 173 TrŘ
- vyjma rozhodnutí uvedených v § 146a TrŘ rozhoduje o stížnostech do rozhodnutí policejního orgánu
- vypracovává a podává obžalobu, návrh na potrestání, návrh na schválení dohody o vině a trestu

Soud v přípravném řízení

- k provádění úkonů v přípravném řízení je příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh (§ 26/1 TrŘ)
- soud, u něhož státní zástupce podal návrh, se stává příslušným k provádění všech úkonů soudu po celé přípravné řízení, pokud nedojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod tohoto soudu (§ 26/2 TrŘ)
- Pl. ÚS 4/2014 z 19.4.2016 - pokud příslušný návrh podává státní zástupce krajského nebo vrchního státního zastupitelství, je třeba aplikovat obecnou úpravu místní příslušnosti soudů v trestním řádu a místní příslušnost okresního soudu určit podle kritérií stanovených v § 18 TrŘ, tj. z množiny okresních soudů, v jejichž obvodech krajské nebo vrchní státní zastupitelství působí, zvolit ten, jehož místní příslušnost těmito kritériím odpovídá

Úkony soudu v přípravném řízení

- ustanovení obhájce obviněnému (§ 39/1 TrŘ)
- rozhodování o vzetí obviněného do vazby (§ 68 a 73b/1 TrŘ)
- vydání příkazu k zatčení obviněného (§ 69/1 TrŘ)
- vydání příkazu k zadržení podezřelého (§ 76a/1 TrŘ)
- vydání příkazu k domovní prohlídce (§ 83/1 TrŘ)
- vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků (§ 83a/1 TrŘ)
- nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88/1, 2 TrŘ)

- nařízení vydání údajů o telekomunikačním provozu (§ 88a/1 TrŘ)
- rozhodování o uložení předběžného opatření (§ 88m/3 TrŘ)
- účast při provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu spočívajícího ve výslechu svědka nebo v rekognici (§ 158a TrŘ)

Postup před zahájením trestního stíhání – prověřování

- policejní orgán je oprávněn dle § 158 TrŘ např.
 - vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů
 - vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky
 - obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály
 - zadržet osobu podezřelou
 - provádět ohledání místa činu

Postup po zahájení trestního stíhání – vyšetřování

- § 161/2 TrŘ - není-li uvedeno jinak, vyšetřování konají útvary P ČR
 - GIBS – TČ spáchané příslušníky P ČR, VS a celníky + zaměstnanci těchto subjektů v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů
 - státní zástupce - TČ spáchané příslušníky GIBS, BIS, UZIS, VP, VZ
 - kapitán lodi při dálkových plavbách - TČ spáchané na této lodi
 - vojenská policie - např. TČ příslušníků ozbrojených sil spáchané při plnění úkolů v zahraničí (zahraniční mise)
- trestní stíhání se souhlasem poškozeného - § 163, § 163a TrŘ – výjimka ze zásady legality

Soudní stadia

Předběžné projednání obžaloby

- předběžné projednání obžaloby - jeho účelem je, aby se do trestního řízení dostaly pouze věci, které tam patří; § 185 a násl. TrŘ
 - věc patří do příslušnosti jiného soudu
 - zastavení trestního stíhání
 - přípravné řízení nebylo provedeno podle zákona
 - ve věci nejsou v potřebném rozsahu objasněny všechny okolnosti
 - nařízení hlavního líčení
- samosoudce předběžné projednání věci neprovádí, ale obžalobu má povinnost „přezkoumat“ ve výše uvedeném duchu

Hlavní líčení

□ § 196 a násl. TrŘ

□ nejdůležitější stadium trestního řízení, ve kterém se rozhodují otázky viny, trestu a další otázky

□ počátek hlavního líčení

- sdělení věci, která bude projednávána
- zjištění přítomnosti osob - SZ, obžalovaný, obhajoba, svědci, znalec, tlumočník
- lze konat v nepřítomnosti obžalovaného, pokud lze věc spolehlivě rozhodnout i bez něho
- nelze konat v nepřítomnosti obžalovaného v případě vazby, VTOS, TČ s horní hranicí převyšující 5 let - obžalovaný se může práva účasti vzdát
- přednesení obžaloby
- práva poškozeného a zúčastněné osoby

- provádění dokazování

- tzv. procesní rovnost zbraní, tj. státní zástupce má shodná práva a povinnosti jako obžalovaný (a naopak)

- závěr hlavního líčení

- závěrečná řeč státního zástupce a dalších osob (obžalovaný, obhájce, poškozený, zmocněnec poškozeného)
 - právo na poslední slovo obžalovaného

- rozhodnutí v hlavním líčení - nejčastěji rozsudek

- odsuzující, zprošťující

Řízení o opravných prostředcích

- jeho bezprostředním účelem je náprava konkrétního ne/pravomocného rozhodnutí v zájmu procesních stran
- vady skutkové (error in facto) - skutková zjištění
- vady právní (error in iure) - právní kvalifikace
- vady procesního postupu (error in procedendo) - „nezákonný“ průběh trestního řízení

Druhy opravných prostředků

řádné opravné prostředky

- stížnost do usnesení (§ 141 a násl. TrŘ)
- odvolání (§ 245 a násl. TrŘ)
- odpor do trestního příkazu (§ 314g TrŘ)

mimořádné opravné prostředky

- dovolání (§ 265a a násl. TrŘ)
- obnova řízení (§ 277 a násl. TrŘ)
- stížnost pro porušení zákona (§ 266 a násl. TrŘ)

Zásady opravného řízení

- princip apelace - zruší, odstraní vady a rozhodne
- princip kasace - zruší a vrátí
- zákaz reformace in peius - zákaz změny k horšímu
- beneficium cohaesionis - dobrodiní v souvislostech

- úplný revizní princip - např. stížnost

- omezený revizní princip - např. odvolání

- účinek devolutivní - rozhodnutí o opravném prostředku se přenáší na jiný (zpravidla nadřízený) orgán
 - autoremedura - orgán, který rozhodnutí vydal, sám vyhoví opravnému prostředku (stížnost) a původní rozhodnutí změní

- účinek suspenzivní - odkladný účinek rozhodnutí

Vykonávací řízení „exekuce“

- směřuje k zajištění výkonu jednotlivých uložených trestů a ochranných opatření a jeho účelem je nucené uskutečnění obsahu rozhodnutí příslušného orgánu činného v trestním řízení; § 315 TrŘ
 - účelem trestního řízení je nejen odhalení trestných činů, jejich pachatelů a jejich spravedlivé potrestání, ale taktéž zajištění výkonu rozhodnutí
- zásada bezodkladnosti výkonu
 - odklad výkonu – výkon trestu by ohrozil život nebo zdraví, těhotná žena, matka novorozeného dítěte (do 1 roku po porodu)
- zásada nepřerušitelnosti (kontinuita) výkonu
 - přerušeni výkonu - těžká nemoc

- zásada korespondence výkonu obsahu rozhodnutí, jehož se výkon dotýká
 - podmíněné propuštění z výkonu TOS po vykonání určité doby (§ 88 TrZ)

 - upuštění od výkonu TOS - § 327 TrŘ
 - odsouzený bude předán na základě extradice (mimo EU) nebo EZR (v rámci EU) nebo vyhoštěn
 - onemocněl nevyléčitelnou životu nebezpečnou nemocí (duševní nemocí)

- zásada výchovného vlivu výkonu
 - účel trestu

- zásada kontroly výkonu
 - oprávnění státního zástupce KSZ, v jehož obvodu je trest vykonáván

Řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu

- řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu - jeho účelem je náprava ústavnosti porušené nezákonným rozhodnutím nebo zákaz provádět jiné nezákonné zásahy orgánu veřejné moci; § 314h a násl.

TrŘ

- jeho typickým projevem je zásada kontinuity řízení, tj. v řízení pokračovat v tom stadiu, které bezprostředně předcházelo vydání zrušeného rozhodnutí
- nezbytnost respektovat obsah zrušovacího nálezu

Výslech svědka - § 97 a násl. TrŘ

- pojem svědka není v TrŘ žádným způsobem definován
 - FO rozdílná od obviněného, předvolaná orgány činnými v trestním řízení, aby ve smyslu procesních předpisů uvedla všechny jí známé skutečnosti, které vnímala svými smysly, a to nejčastěji zrakem, sluchem a hmatem, a které jsou důležité pro rozhodnutí v trestní věci
- svědek v materiálním smyslu
 - každá FO, která svými smysly vnímala skutečnosti důležité pro trestní řízení, jež mohou být podkladem pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení
- svědek ve formálním smyslu
 - FO, která je orgány činnými v trestním řízení předvolána ke svědecké výpovědi

Tzv. poučovací povinnost

- povinnost vypovídat úplnou pravdu a nic nezamlčet - 101 TrŘ – na rozdíl od obviněného má svědek povinnost vypovídat a mluvit pravdu
- povinnost poučit jej o významu svědecké výpovědi
 - trestný čin křivé obvinění (345 TrZ), křivá výpověď (346 TrZ), pomluva (184 TrZ)
- zákaz kladení sugestivních otázek - 101/3 TrŘ – srovnej výklad u obviněného
- zákaz kladení kapciózních otázek - 101/3 TrŘ - srovnej výklad u obviněného
- specifika výslechu osoby mladší 15 let - 102 TrŘ
 - přítomnost pedagoga, případně rodičů, pokud u nich není střet zájmů (jeden rodič jako obviněný, dítě jako poškozené)

Zákaz výslechu

- o okolnostech týkajících se utajovaných informací chráněných zákonem č. 412/2005 Sb.
 - možnost zproštění této povinnosti

- o okolnostech týkajících se uložené nebo státem uznané povinnosti mlčenlivosti
 - možnost zproštění této povinnosti
 - touto povinností není dotčena povinnost upravená v § 367 TrZ týkající se nepřekažení trestného činu
 - této povinnosti se nelze dovolávat ve vztahu k trestným činům, stran něhož má svědek dle § 368 TrZ oznamovací povinnost – týrání svěřené osoby, vražda, zneužití dítěte k výrobě pornografie, teroristické tr. činy
 - výjimka stanovená § 368/3 TrZ (advokát, duchovní, osoba poskytující pomoc obětem obchodování s lidmi – vztah s těmito subjekty je totiž založen na vzájemné důvěře)

Odepření svědecké výpovědi

- právo, nikoliv povinnost, odepřít výpověď jako svědek má
 - příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh
 - ten, kdo by svojí svědeckou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní
- svědka, který odpírá vypovídat bez důvodů uvedených v § 99 a § 100 TrŘ, lze nutit vypovídat uložením pořádkové pokuty dle § 66 TrŘ
 - takové opakované odepření vypovídat může být, pokud je vyjádřením nedůvěry svědka ve spravedlivé rozhodnutí soudu, urážlivým chováním vůči soudu ve smyslu znaků skutkové podstaty trestného činu pohrdání soudem dle § 336 TZ

Obava svědků vypovídat

- hrozí-li svědkovi nebo osobě jemu blízké zřejmě újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí prostřednictvím nátlaku dojde k nezákonnému ovlivňování trestního řízení
 - § 55/2 TrŘ - institut utajeného svědka
utajení podoby, totožnosti
 - § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o P ČR - institut tzv. krátkodobé ochrany
fyzická ochrana, dočasná změna pobyt, použití zabezpečovací techniky, poradenství
 - zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka
osobní ochrana, přestěhování, zastírání skutečné totožnosti
 - § 178a TrŘ – spolupracující obviněný
snížení dolní hranice TOS bez omezení; nejedná se o beztrestnost (tzv. „generální pardon“)

Informace o nebezpečném obviněném a odsouzeném

- svědek, kterému hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, může požádat o informace např. o
 - propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby
 - propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody,
 - propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu ústavního ochranného léčení
 - změně formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní

- nepodal-li svědek takovou žádost a je-li důvodná obava, že mu v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného hrozí nebezpečí, je vyrozuměn příslušným zařízením policejní orgán, který vede nebo vedl trestní řízení a ten jej vyrozumí o přijetí opatření k zajištění jeho bezpečnosti

Poškozený

- poškozeným je ten, komu byla trestným činem způsobena - § 43 TrŘ
 - škoda na zdraví
 - škoda na majetku
 - nemajetková újma - trestné činy proti lidské důstojnosti – hlava III TZ, porucha na zdraví, která není škodou na zdraví, škoda na právech (poškození cizích práv - § 181 TrZ, trestné činy proti svobodě - hlava II díl 1. TrZ)
 - na jehož úkor se pachatel obohatil

- za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem

Práva poškozeného – majetková práva

- uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení (rozhodování tzv. v adhezním řízení); hmotněprávně bude nárok posouzen podle příslušných soukromoprávních předpisů
- činit důkazní návrhy
- nepřizná-li soud, odkáže do řízení ve věcech občanskoprávních (nezakládá překážku *rei iudicatae*)
- uplatněním nároku se staví promlčecí doba
- žádný soudní poplatek
- možnost odvolání do výroku o takto uplatněném nároku; nemožnost podat dovolání

Práva poškozeného – nemajetková práva

- být přítomen projednávání věci
- nahlížet do spisů a činit si opisy a výpisy
- být přítomen sjednávání dohody o vině a trestu
- odepřít souhlas s trestním stíháním (§ 163 TrŘ)
- nechat se zastoupit zmocněncem (§ 50 TrŘ)
- žádat o bezplatné zastupování (§ 51a TrŘ)
- vyjádřit se k věci před skončením
- uzavřít dohodu o narovnání a dát souhlas s narovnáním (§ 309 TrŘ)
- vzdát se svých práv (§ 43 odst. 5 TrŘ)

Bezplatná obhajoba poškozeného

- osvědčí-li, že nemá dostatek prostředků, aby si zmocněnce hradil sám
 - poškozený, kterému byla způsobena těžká újma na zdraví
 - poškozený, který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt
 - poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, není-li zastupování zjevně nadbytečné

- i bez osvědčení nedostatku prostředků, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy
 - poškozený mladší osmnácti let
 - zvláště zranitelná oběť

Zajištění nároku poškozeného

- je-li důvodná obava, že uspokojení nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené TČ nebo na vydání bezdůvodného obohacení bude zmařeno nebo ztěžováno, lze zajistit majetek obviněného (i v rámci SJM či podílu) do výše škody nebo nemajetkové újmy nebo rozsahu bezdůvodného obohacení
- zajišťovat nelze věci, které nepodléhají výkonu soudního rozhodnutí
- movité věci se uloží do úschovy soudu, nemovitosti plomba na KÚ – možnost s nimi nakládat jen po předchozím souhlasu soudu/státního zástupce

Oběť trestného činu

- zákon č. 209/1997 Sb., o peněžité pomoci obětem trestné činnosti
 - obětí je ten, komu v důsledku s TČ vznikla škoda na zdraví – i osoba pozůstalá po oběti, osoba odkázaná na výživu
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
 - FO, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil
 - byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou
 - zvláště zranitelná oběť – dítě, osoba postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, oběť trestného činu obchodování s lidmi atd.
- poškozeným může být FO i PO, obětí je FO

Součinnost státních orgánů, fyzických a právnických osob - § 8 TrŘ

- státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů
 - zákon č. 292/1993 Sb. v čl. IV odst. 10 zmocnil Ministerstvo spravedlnosti k přijetí vyhlášky, ve kterých případech přísluší odměna za vyhovění výzvě orgánům činným v trestním řízení a v jaké výši - tato nebyla nikdy přijata
- státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin
 - výjimka z oznamovací povinnosti - § 368/3 TrZ (advokát, duchovní, osoba poskytující pomoc obětem obchodování s lidmi)

- oznamovací povinností není automaticky prolomena povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací ani povinnost mlčenlivosti

- může ji prolomit pouze zvláštní předpis, který ji upravuje
 - stanoví okruh informací, které je možno předat bez ohledu na povinnost mlčenlivosti nebo
 - stanoví postup, jakým může dojít ke zproštění povinnosti mlčenlivosti

- plnění oznamovací povinnosti
- lze odmítnout
 - s odkazem na povinnost zachovávat tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem nebo státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti
- nelze odmítnout
 - jestliže osoba, která tyto povinnosti má, by se jinak vystavila nebezpečí trestního stíhání pro neoznámení nebo nepřekažení trestného činu
 - při vyřizování dožadání orgánu činného v trestním řízení o trestném činu, kde dožádaná osoba je současně oznamovatelem trestného činu
- smyslem možnosti odmítnutí není bránit v poskytování takových údajů, ale v tom, aby k jejich poskytnutí docházelo pouze v zákonem vymezených důvodech a zákonem stanoveným způsobem

Nepřekážení trestného činu - § 367 TrZ

- taxativní výčet trestných činů, kterých se týká povinnost překazit
- „kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá“
- výjimky z povinnosti překazit
 - nelze-li trestný čin překazit bez značných nesnází nebo aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání

Neoznámení trestného činu - § 368 TrZ

- taxativní výčet trestných činů, kterých se týká oznamovací povinnost
- „kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal“
- výjimky z oznamovací povinnosti
 - oznamovatel by oznámením sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání
 - advokát nebo jeho zaměstnanec, duchovní registrované církve a náboženské společnosti

Vyžádání tzv. bankovních informací - § 8/2 TrŘ

- údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství a údaje z evidence cenných papírů
- státní zástupce, po podání obžaloby předseda senátu
- jestliže je toho v trestním řízení třeba k řádnému objasnění okolností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin
- k posouzení poměrů obviněného anebo pro výkon rozhodnutí
- v řízení o trestném činu neoprávněné nakládání s osobními údaji dle § 180 TrZ může orgán činný v trestním řízení vyžadovat individuální údaje získané podle zákona č. 89/1995 Sb. pro statistické účely

- podmínky, za nichž může orgán činný v trestním řízení vyžadovat údaje získané při správě daní - § 53/2 daňový řád (zákon č. 280/2009 Sb.)
 - informace získané při správě daní pro účely trestního řízení
 - trestné činy daňové a poplatkové
 - nepřekažení (cca 70 TČ) nebo neoznámení (cca 40 TČ) trestného činu
 - dotační podvod, poškozování finančních zájmů Evropských společenství
 - tzv. korupční trestné činy, trestné činy úředních osob, trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné osoby a úřední osoby
 - padělání a pozměňování peněz, veřejné listiny

Trestní oznámení

- podání se posuzuje vždy podle svého obsahu, i když je nesprávně označeno - 59/1 TrŘ
- podání - jakýkoliv podnět k úkonu trestního řízení
 - např. stížnost na postup policejního orgánu
- trestní oznámení - podání o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestným čin
 - podání lze jej učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě, podepsané či anonymní
 - v přípravném řízení sepisují podání ústně do protokolu policejní orgán či okresní státní zastupitelství; v řízení před soudem okresní soud
- trestní oznámení je tzv. nepřípustný důkaz (nezaměňovat s pojem nezákonný), jehož nepřípustnost spočívá v tom, že osoba jej podávající není poučena o povinnosti nelhat, nikoho krivě neobvinít a nepomluvit

- státní zástupce a policejní orgán je povinen přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin + poučit oznamovatele o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje - 158/2 TrŘ
 - provedení zásady legality a oficiality
- činí-li se ústně trestní oznámení, je nutno oznamovatele vyslechnout o (§ 59/5 TrŘ)
 - okolnostech, za nichž byl čin spáchán
 - o osobních poměrech toho, na něhož se oznámení podává
 - o důkazech a o výši škody způsobené oznámeným činem
 - je-li oznamovatel zároveň poškozeným nebo jeho zmocněncem, musí být vyslechnut též o tom, zda žádá, aby soud rozhodl v trestním řízení o jeho nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení
- jestliže byl takový protokol o trestním oznámení sepsán u soudu, ten jej neprodleně postupuje státnímu zástupci (§ 59/6 TrŘ) a ten zpravidla zase policejnímu orgánu

Děkuji za pozornost

Otázky...???

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz